

İDLİB'DEKİ ATEŞKESİN GELECEĞİ RİSK ALTINDA

ÖMER ÖZKIZILCIK

SETA | PERSPEKTİF

EYLÜL 2020 · SAYI 296

- İdlib bölgesinde ateşkesen bu yana neler yaşandı?
- Rusya'nın İdlib bağlamındaki stratejik amacı nedir?
- İdlib'deki ateşkes nasıl kalıcı hale getirilebilir?

5 Mart 2020'de Moskova'da Türkiye ve Rusya arasında imzalanan mutabakat ile Suriye'nin İdlib bölgesinde ateşkes ilan edilmiş, taraflar güvenlik koridorunun kurulmasını ve ortak devriyelerin gerçekleştirilmesini kararlaştırmıştır.¹ Anlaşmanın üzerinden altı ay geçmesine rağmen İdlib bölgesindeki ateşkes kırılma eğilimini korumaktadır. Bir yandan mutabakatın hayata geçirilmesi İdlib'deki radikal gruplarca provoke edilirken diğer yandan Rusya destekli Esed rejiminin tacizleri ve gerilimi artırma hamleleri sürmektedir. İki tarafın sabotajları arasında Türkiye ve Suriye muhalefeti İdlib'deki ateşkesin devamlılığını sağlamak ve bölgede yaşayan 3 milyondan fazla sivilin hayatını korumak için çalışmalarını sürdürmektedir. Her ne kadar bu süreç Moskova yönetimiyle yakından koordine ediliyor olsa da Rusya'nın İdlib'deki mevcut statükoyu geçici olarak değerlendirmesi² ve temel stratejik hedefi olarak askeri çözümlü benimsiyor olması ateşkesin sürdürülebilirliğinin önündeki en büyük engellerden biridir.

1. "Son Dakika Haberi: Moskova'da Anlaşmaya Varıldı! İşte İdlib Ateşkesi Maddeleri ve Tam Metni", *Sabah*, 5 Mart 2020.

2. Laura Pitel, Henry Foy ve Chloe Cornish, "Idlib Residents Put Little Faith in Russian-Turkish Peace Deal", *Financial Times*, 8 Mart 2020.

İDLİB'DEKİ SON DURUM

Türkiye ve Rusya arasında imzalanan mutabakat çerçevesinde M4 kara yolu üzerindeki ortak devriyelerin yirmi altıncısı 25 Ağustos 2020'de gerçekleşmiştir.³ 22 Temmuz 2020'de ilk defa belirlenen güzergahın tamamında devriye yapılmıştır.⁴ Ancak devriyelere yönelik 14 Temmuz,⁵ 17 Ağustos⁶ ve 25 Ağustos⁷ tarihlerinde üç farklı noktada saldırılar düzenlenmiştir. Bu saldırılar

3. "İdlib'de 26. Türk-Rus Birleşik Kara Devriyesi Sırasında Patlama Meydana Geldi", Anadolu Ajansı, 25 Ağustos 2020.

4. "Türkiye ile Rusya'nın M4 Üzerinde Gerçekleştirdiği 22. Ortak Devriye 73 Km'lik Güzergahın Tamamında Gerçekleştirilerek Ayn el Havr Köyüne Ulaştı", Suriye Gündemi, 22 Temmuz 2020, <https://www.suriye.gundemi.com/tuerkiye-ile-rusya-nin-m4-uezerinde-gerceklestirdigi-22-ortak-devriye-73-km-lik-guezerghahin-tamaminda-gerceklestirilerek-ayn-el-havr-koe-yuene-ulasti>, (Erişim tarihi: 2 Eylül 2020).

5. "M4 Otoyolu Üzerinde Gerçekleştirilen Türkiye-Rusya Ortak Devriyesine Yönelik Saldırının Ardından İdlib'de Çeşitli Noktalar Rusya ve Rejim Güçlerince Hedef Alındı", Suriye Gündemi, 14 Temmuz 2020, <https://www.suriyegundemi.com/m4-otoyolu-uezerinde-gerceklestirilen-tuerkiye-rusya-ortak-devriyesine-yoenelik-saldirinin-ardindan-idlib-de-cesitli-noktalar-rusya-ve-rejim-gueclerince-hedef-alindi>, (Erişim tarihi: 2 Eylül 2020).

6. "M4 Otoyolu Üzerinde Gerçekleştirilen Türk-Rus Ortak Devriyesine Ariha İlçesi Yakınlarında Saldırı Gerçekleştirildi", Suriye Gündemi, 17 Ağustos 2020, <https://www.suriyegundemi.com/m4-otoyolu-uezerinde-gerceklestirilen-tuerk-rus-ortak-devriyesine-ariha-ilcesi-yakinlarinda-saldiri-gerceklestirildi>, (Erişim tarihi: 2 Eylül 2020).

7. "M4 Otoyolu Üzerinde Gerçekleştirilen Türk-Rus Ortak Devriyesine Saldırı Düzenlendi".

ÖMER ÖZKIZILCIK

Ömer Özkizilcik SETA Güvenlik Araştırmaları Direktörlüğü'nde çalışmaktadır. Ağustos 2017-Eylül 2018 arasında Ankara'daki Ortadoğu Vakfı'nda çalışmıştır. 2016'dan itibaren Suriye Gündemi'nin baş editörlüğünü yapmaktadır. Ömer Özkizilcik'in ana uzmanlık alanı genel manada Suriye krizidir. Özel olarak devlet dışı yerel aktörler arasındaki dinamiklere de odaklanmaktadır.

rı Hattap Şisani Ketibesi isminde bir örgüt üstlenmiştir.⁸ Bu örgütün kim olduğu bilinmemektedir. Ancak örgütün DEAŞ hücrelerinden ya da eski Cund el-Aksa grubundan arta kalanlardan bir araya gelmiş olabileceği veya El-Kaide'ye bağlı Hurras ed-Din'in paravan yapılanması olduğu tahmin edilmektedir. Ortak devriyelere yönelik gerçekleşen saldırılardan ötürü Rusya zaman zaman bu devriyelere iştirak etmemiş hatta 13 Ağustos 2020'de Rusya ortak devriyeleri güvenlik sorunları sebebiyle geçici olarak askıya aldığı duyurmuş⁹ fakat Rus askerleri bu açıklama sonrasında düzenli olarak devriyelere katılmıştır.

Diğer bir hususu ise Rus hava kuvvetlerinin İdlib bölgesine yönelik hava bombardımanları oluşturmaktadır. 8 Haziran,¹⁰ 4 Ağustos¹¹ ve 18 Ağustos 2020¹² tarihlerinde Rusya İdlib'e yönelik hava saldırıları düzenlemiştir. Rusya'nın düzenlemiş olduğu hava saldırılarına ek olarak rejim güçleri de sürekli olarak cephe hatlarında ve topçu birlikleri ile tacizler gerçekleştirmektedir.

İdlib bölgesindeki diğer önemli gelişme alanı ise iç dengelere yönelik olmuştur. Heyet Tahrir el-Şam'dan (HTŞ) bazı komutanların ayrılıp Hurras ed-Din'e katılması üzerine örgüt, bünyesinden ayrılan komutanları gözetimine almış ve örgütten ayrılanların başka örgütlere katılmalarının yasak olduğunu ilan etmiştir. Buna karşılık olarak Hurras ed-Din ise HTŞ'nin hakimiyetine meydan okuyarak İdlib'in batı kırsalında kendine ait kontrol noktaları inşa etmiş ve iki taraf arasında çatış-

malar yaşanmıştır. Yaşanan çatışmalar sonucunda HTŞ, Hurras ed-Din'in karargahlarına ve silah depolarına el koymuş ve Türkiye'nin desteklediği Suriyeli muhalifler haricinde kendisinden başka askeri oluşumlara izin vermeyeceğini ilan etmiştir.¹³ Nitekim HTŞ, Türkiye'nin desteklediği muhaliflere karşı cephe almaktan çekinirken kendisine alternatif başka radikal yapıların ön plana çıkmasını da engellemeye çalışmaktadır.

HTŞ'nin attığı bu adımlar sonrasında İdlib bölgesinde birçok radikal grup yeraltına inmek zorunda kalmış ve hücre yapılanmasına dönüşmüştür. İdlib'de değişen radikal spektrum içerisinde farklı yapıların ortaya çıktığı değerlendirilmektedir. Bu yapıların nedensel paravan yapılanma olduğu veya gerçekten müstakim bir yapı olup olmadıkları belli değildir. Aralarından bilinen en önemlisi Ensar Ebu Bekir es-Siddik Bölüğü isimli grup olmuştur. Bu örgüt 28 Ağustos 2020'de Türk Silahlı Kuvvetlerinin Cısr el-Suğur yakınlarında Salah el-Zuhur köyündeki üssüne bombalı araçla intihar saldırısı gerçekleştirmiştir.¹⁴ Ancak saldırı başarısız olmuştur.

Tüm bu gelişmeler ışığında olası İdlib operasyonu için en önemli işareti Esed rejiminin bölgeye yönelik gerçekleştirdiği askeri sevkıyatların varlığıdır.¹⁵ Rejimin İdlib cephe hattına gönderdiği birlikler taarruz birlikleridir. Rejimin gerçekleştirmiş olduğu sevkıyatlar ve Rusya'nın İdlib'deki gelişmelerden rahatsız olduğunu beyan ediyor olması İdlib'deki ateşkesin bozulacağı noktasındaki endişeleri artırmıştır.

RUSYA'NIN STRATEJİSİ: İDLİB ÜZERİNDEN ASKERİ ÇÖZÜMÜN ÖNÜNÜ AÇMAK

Türkiye ve Rusya arasında İran'ın da katılımı ile Aralık 2016'da kurulan Astana süreci ve bu süreç bağlamında ilerletilmeye çalışılan siyasal çözüm çabaları son dö-

8. "Türk-Rus Devriyesine Saldırı! Saldırısı Adı Duyulmamış Örgüt Üstlendi", Haber 7, 16 Temmuz 2020.

9. "Russia Announces the Temporary Suspension of Joint Patrols with Turkey on the 'M4' Road in Idlib", Syria Call, 13 Ağustos 2020, <https://neda-sy.com/en/news/21783>, (Erişim tarihi: 2 Eylül 2020).

10. "Hurras Eddin'in Tancara Köyüne Gerçekleştirdiği Saldırının Ardından Rus ve Rejim Uçakları Hama Kırsalındaki Haluba, Sufahun, Felafil, Kafr Uveyd ile İdlib Güneyindeki Kaladin, Zukum ve Ankavi Kasabalarını Şiddetli Şekilde Bombaladı", Suriye Gündemi, 8 Haziran 2020, <https://www.suriyegundemi.com/hurras-eddin-in-tancara-koyune-gerceklestirdigi-saldirinin-ardindan-rus-ve-rejim-ucaklari-hama-kirsalindaki-haluba-sufahun-felafil-kafr-uveyd-ile-idlib-guneyindeki-kaladin-zukum-ve-ankavi-kasabalarini-siddetli-sekilde-bombaladi>, (Erişim tarihi: 2 Eylül 2020).

11. "İdlib'de Rus Hava Kuvvetleri ve Rejim Topçuları Tarafından Hedef Alınan Noktalar", Suriye Gündemi, 4 Ağustos 2020, <https://www.suriyegundemi.com/idlib-de-rus-hava-kuvvetleri-ve-rejim-topculari-tarafindan-hedef-alinan-noktalar>, (Erişim tarihi: 2 Eylül 2020).

12. "İdlib'de Rus Hava Kuvvetleri ve Rejim Topçuları Tarafından Hedef Alınan Noktalar ve Rus Hava Kuvvetlerinin Uçuş Gerçekleştirdiği Alanlar".

13. "İdlib'de HTŞ ve Hurras ed-Din Arasındaki Gerilim'in Arka Planı", Suriye Gündemi, 30 Haziran 2020, <https://www.suriyegundemi.com/idlib-de-hts-ve-hurras-ed-din-arasindaki-gerilim-in-arka-planı>, (Erişim tarihi: 2 Eylül 2020).

14. "The Ansar Abu Bakr al-Siddiq Squadron?", Aymenn Jawad al-Tamimi, 31 Ağustos 2020, <http://www.aymennjawad.org/2020/08/the-ansar-abu-bakr-al-siddiq-squadron>, (Erişim tarihi: 2 Eylül 2020).

15. "Battle for Idlib Draws Near as Sides Take Position", Al-Monitor, 28 Ağustos 2020, <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/08/syria-russia-airstrikes-idlib-opposition-reinforce-fronts.html>, (Erişim tarihi: 2 Eylül 2020).

nemde yavaşlayarak önemli bir duraksama yaşamaktadır. Beklentilerin aksine sahadaki gerginliğin azalması ile Suriye'de siyasi çözüm girişimleri hızlanmamıştır. Bunun arkasındaki temel sebepler iki başlık altında toplanılabilir; i) bitmeyen savaş ve çözümsüzlük durumu ve ii) Esed rejiminin taviz vermek istememesi.

Astana süreci bağlamında kurulan Anayasa Komitesinin¹⁶ her ne kadar sadece varlığı bile büyük bir başarı olarak nitelendirilebilse de komitenin önünde çözümlenmemiş sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunların başında Suriye'nin idari yapısı, Suriye muhalefetinin Suriye'nin geleceğindeki rolü, resmi Suriye ordusunun yapılandırılması ve güç paylaşımının nasıl olacağını belirlenmesi gelmektedir. Kısaca Suriye'deki aktörler açısından bu ve benzeri konu başlıklarının barışçıl ve müzakere yöntemi ile çözümlenmesi şu an için mümkün görünmemektedir. Savaşın dokuz yılı geride kalmasına rağmen aktörlerin çoğu savaşı barışa tercih etmektedir. Nitekim taraflar kontrol ettikleri alanları genişletebileceklerine veya kendi kontrol alanlarının siyasal çözümünden daha iyi olduğuna inanmaktadır. İkinci temel sorun ise Esed rejiminin siyasal süreçteki maksimalist tavrı ve talepleridir. Savaş, ekonomik yaptırımlar ve Suriye'nin bölünme tehlikelerinin hiçbiri Esed rejimi açısından rejimin güvenliği ve bekasından üstün görülmemektedir. Bu tutumdan ötürü Suriye'de tarafları teskin edecek ve siyasal çözümü ilerletecek bir yol görülmemektedir.

Moskova yönetiminin barıştan yana tavır sergilemesi ve Esed rejimine baskı uygulaması sonucunda siyasal çözümün önü açılabilirken Rusya'nın siyasal süreci bir değişimden ziyade Esed rejimine meşruiyet kazandırmak olarak değerlendirmesi bunu engellemektedir. Gerçek bir siyasal çözüm arayışı Rus tarafında bulunmamaktadır. Nitekim Rusya askeri olarak Suriye'de rejimin hakimiyetini idame edebileceğine inanmaktadır. Bu bağlamda Rusya Suriye'den önce Türkiye'yi ve daha sonra da YPG ile anlaşma sağlayarak ABD'yi çıkarmayı hedeflemektedir. ABD'nin Suriye'den çıkmasının bir siyasi karardan ibaret oldu-

ğunu bilen Rusya, YPG'yi kendine yakın tutup ikna yöntemini denemektedir. Bu minvalde Moskova yönetimi Esed rejimine yakın olan Suriye'nin Halkın İradesi Partisi ile YPG'nin çatı siyasi yapılanması Suriye Demokratik Konseyi arasında ara buluculuk yapmıştır. Görüşmede YPG'nin sözde özerk yönetimini tanıyan bir ortak beyanat da imzalanmıştır.¹⁷ Nitekim YPG'nin otonom yapısını belli ölçüde koruyarak rejime ve rejim ordusuna dahil olması Rusya açısından kabul edilebilir olarak görülmektedir.

Diğer taraftan Türkiye'ye karşı farklı bir tutum söz konusudur. Türkiye'nin yerel müttefikleri ve Suriye Milli Ordusu, Esed rejimi için doğrudan bir tehdittir ve Türkiye'nin desteklediği Suriye muhalefeti otonom bir yapı değil tüm Suriye'yi barındıran bir değişim istemektedir. Ayrıca Rusya açısından Türkiye'nin Suriye'den çıkması için askeri yöntemlerin ve baskının kullanılması öne çıkmaktadır. Nitekim Rusya, Türkiye'nin Suriye'deki varlığının ABD'nin aksine siyasi olmayıp doğrudan Türkiye'nin ulusal çıkarını ve ulusal güvenliğini ilgilendirdiğini bilmektedir. İdlib bu noktada son derece kritik bir alana dönüşmüş durumdadır. Rusya'nın hedefi Türkiye'yi Suriye'den çıkartmak ve askeri çözümü dayatmak için İdlib'de bir oldubitti yaratmaktır. Nitekim İdlib bölgesinde bulunan HTŞ ve diğer radikal örgütler, Rusya için bir meşrulaştırma aracıdır. Her ne kadar Moskova yönetimi için HTŞ ve diğer radikal örgütlerin varlığı asıl sebep olmasa da Rusya, Türkiye'nin bölgedeki radikal gruplara karşı adım adım bir strateji izlediğini ve bölgedeki sivilleri korumak istediğini bilse de bu bahaneyi araçsallaştırmaktadır. HTŞ, Birleşmiş Milletler nezdinde mücadelelenin meşru olduğu bir terör örgütü,¹⁸ Ankara'nın da terör örgütü olarak tanıdığı bir yapı¹⁹ ve üstelik Türkiye ile Rusya arasında İdlib bağlamında varılan mutabakatlarda mücadele edilmesi vurgulanan bir örgüt

16. "UN Envoy Welcomes 'Commonalities' Shared by Syrians in Geneva Talks", UN News, 19 Ağustos 2020, <https://news.un.org/en/story/2020/08/1071342>, (Erişim tarihi: 2 Eylül 2020),

17. "Rusya'nın Davetlisi YPG/PKK ve Sözde Muhalifler 'Federasyon' Üzerinde Uzlaştı", Anadolu Ajansı, 31 Ağustos 2020.

18. "Security Council ISIL (Da'esh) and Al-Qaida Sanctions Committee Amends One Entry on Its Sanctions List", Birleşmiş Milletler, 5 Haziran 2018, <https://www.un.org/press/en/2018/sc13365.doc.htm>, (Erişim tarihi: 11 Mart 2020).

19. "Turkey Designates Syria's Tahrir al-Sham as Terrorist Group", Reuters, 31 Ağustos 2018.

olması hasebiyle diplomatik anlamda Rusya'nın elini Türkiye karşısında oldukça güçlendirmektedir.

Suriye'de askeri çözümü empoze etmek için 2020'nin başında devam eden İdlib operasyonu tüm İdlib bölgesinin ele geçirilmesini hedeflemiştir. Her ne var ki Türkiye'nin İdlib'de askeri varlığını yoğun bir şekilde artırması ve Bahar Kalkanı Harekatı'nı icra etmesi ile Esed rejiminin ilerleyişi durdurulmuş ve Rusya ateşkesine mecbur bırakılmıştır.

TÜRKİYE'NİN GÜÇLÜ ARACI: ASKERİ CAYDIRICILIK

Türkiye, Batılı devletlerden İdlib'deki insani dramı sonlandırmak ve Suriye'de askeri çözümün dayatılmasını önlemek için ciddi bir destek görmese de İdlib'de bir oldubittiyi engellemeyi başarmıştır. Hem de bölgedeki HTŞ ve diğer radikal grupların varlığına rağmen bunu başarmıştır. Moskova'daki müzakerelerde Rusya'nın elinde radikal grupların varlığından hareketle önemli bir koz olmasına rağmen Türkiye masada Rusya'ya ateşkesi kabul ettirebilmiştir. Nitekim Rusya, Bahar Kalkanı Harekatı'nın devam etmesinden ve desteklediği rejim güçlerinin çok fazla zayıf vermesinden çekinmiştir. Harekatın devam etmesi durumunda Şii milislerin karada sağladığı tüm desteklere rağmen Esed rejiminin askeri olarak operasyonu sürdürmesi imkansız hale gelecektir.

Rusya, Türkiye'nin caydırıcılığını bildiğinden 2019'un sonlarında İdlib operasyonu öncesinde bu caydırıcılığı zayıflatmak için adımlar atmıştır. İlk başlarda Esed rejimi Türkiye'nin Astana süreci bağlamında İdlib'de kurduğu gözlem noktalarından uzaklarını, sonra yakınlarını ve en son üslerin içlerini bombalamıştır. Daha sonra ise gözlem noktaları çevrelenmiş ve fiili olarak işlevinin sorgulanmasının önü açılmıştır.²⁰ Rejim güçleri gözlem noktalarını geçmiş ve İdlib'in içlerine kadar ilerlemiştir. Hatta Türkiye stratejik Serakip kentinin girişlerine asker konuşlandırmasına rağmen rejim güçleri Serakip'i ele geçirmiş, sonra Suriyeli muhaliflerin karşı saldırısında kaybetmiş ve en son tekrar Rus

20. Ömer Özkizilcik, "After Raids against Turkish Forces, a New Approach is Needed for Idlib", Politics Today, 20 Ağustos 2019, <https://politicstoday.org/after-raids-against-turkish-forces-a-new-approach-is-needed-for-idlib/>, (Erişim tarihi: 2 Eylül 2020).

hava desteği ve İran'a bağlı Şii milislerin kara desteği ile kontrol altına almayı başarmıştır. Rusya İdlib üzerinden Türkiye'nin askeri caydırıcılığına meydan okurken 34 Türk askerinin Esed rejiminin hava saldırısında şehit olması²¹ ile başlayan Bahar Kalkanı Harekatı tekrar Türkiye'nin caydırıcılığını idame ettirmiştir. Harekat esnasında 3 savaş uçağı, 3 insansız hava aracı (İHA), 8 helikopter, 8 hava sistemi, 99 top/obüs/çok namlulu roketatar, 151 tank, 16 tanksavar, 80 zırhlı araç, 10 mühimmat deposu ve 1 kimyasal silah tesisi imha edilmiş ve 3 bin 138 rejim unsuru etkisiz hale getirilmiştir.²²

Mevcut durumda Rusya yeniden Türkiye'nin caydırıcılığını adım adım zayıflatmayı hedeflemiş fakat önceki tecrübelerin aksine Türkiye'nin hızlı cevap vermesi sayesinde bu girişimler başarılı olmamıştır. Bu minvalde kimliği belirsiz uçaklarca el-Bab'a gerçekleşen saldırının akabinde²³ Dirbasiye'de YPG ile toplantı halindeki Rus askerlerinin kimliği belirsiz kamikaze İHA ile saldırıya uğraması²⁴ önemli bir örneklik teşkil etmektedir. Buna ilaveten İdlib üzerinde uçan Rus yapımı SİHA ve İHA'ların düşürülmesi²⁵ ve İdlib bölgesinde Türk topçu birliklerinin zaman zaman rejim tacizlerine ateş destek vasıtaları ile cevap vermesi gibi örnekler de bulunmaktadır.

İDLİB'DEKİ ATEŞKESİ KALICI KILMAK

Her ne kadar Rusya Suriye'de bir askeri çözümün ve en son planda Türkiye'yi Suriye'den çıkartmak için İdlib üzerinden bir askeri dayatmanın peşinde de olsa Türkiye'nin askeri caydırıcılığı bunu engellemektedir. Ancak Rusya buna rağmen Türkiye'yi zorlamaya ve

21. "İdlib'de 34 Asker Şehit Oldu, Tüm Rejim Unsurları Nokta Atışlarıyla Vuruluyor", TRT Haber, 28 Şubat 2020, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/idlibde-34-asker-sehit-oldu-tum-rejim-unsurlari-nokta-atilariyla-vuruluyor-463839.html>, (Erişim tarihi: 2 Eylül 2020).

22. "Bahar Kalkanı Harekatı Son Durum 5 Mart! Kaç Rejim Unsuru Etkisiz Hale Getirildi?", Haber 7, 5 Mart 2020.

23. "El Bab'ta Hava Saldırısının Bilançosu Belli Oldu: 1 Ölü, 11 Yaralı", İHA, 15 Temmuz 2020.

24. "Russian Forces Injured in Drone Attack in Rojava's Darbasiyah: Asayesh", Rudaw, 16 Temmuz 2020, <https://www.rudaw.net/english/middleeast/syria/160720201>, (Erişim tarihi: 2 Eylül 2020).

25. "Opposition Shoot Down 2 Russia Drones in Northern Syria", Middle East Monitor, 17 Ağustos 2020, <https://www.middleeastmonitor.com/20200817-opposition-shoot-down-2-russia-drones-in-northern-syria/>, (Erişim tarihi: 2 Eylül 2020).

test etmeye devam edecek ve İdlib'deki kırılğan ateşkesi sürdürecektir. Rusya Suriye'de ve başta İdlib'de bir askeri çözümün mümkün olmadığına inanmadıkça siyasi çözüm hızlanmayacak ve gerçekleşmeyecektir.

İdlib'deki ateşkesin kalıcı hale gelmesi Türkiye'nin çıkarınadır. Özellikle Doğu Akdeniz, Libya ve terörle mücadele gibi sahalardaki gerilim devam ederken İdlib'deki ateşkesi sağlamlaştırmak önemli bir kazanım olacaktır. Mevcut durumda ateşkesin yükünü Türkiye'nin askeri varlığı omzuna almakta ancak bu yük hafifletilmelidir. Bu minvalde daha önce yayımlanan "İdlib'de Ateşkes Sonrası Yol Haritası"²⁶ başlıklı analizimde detaylıca ele aldığım üzere Türkiye İdlib'i fiili güvenli bölgeye çevirmelidir. Bunun için şu adımlar atılmalıdır:

- Türk askerinin sahadaki varlığı yoğunlaştırılmış nokta hakimiyetinden alan hakimiyetine geçmelidir. İdlib bölgesi Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı hareket bölgeleri gibi fiili güvenli bölge haline gelmelidir.
- Türk askerinin angajman kuralları doğrudan İdlib sahasını korumaya yönelik tasarlanmalıdır. Suriyeli muhaliflere bırakmadan Esed rejiminden gelen her ateşkes ihlali misliyle karşılık bulmalıdır.
- İdlib bölgesindeki HTŞ kendisini feshetmeli ve bölgedeki diğer radikal gruplar Suriyeli muhalifler üzerinden elimine edilmelidir.

26. Ömer Özkizilcik, "İdlib'de Ateşkes Sonrası Yol Haritası", *SETA Analiz*, Sayı: 314, (Mart 2020).

- Türkiye, Rusya ile müzakerelerinde ve sahadaki adımları ile odak noktası olarak İdlib'i değil Tel Rıfat, Münbiç ve Fırat'ın doğusundaki YPG varlığını belirlemelidir. Rusya'nın imza attığı mutabakatlarda belirlendiği üzere YPG'nin bu bölgelerden çıkarılması gerekmektedir.

İdlib bölgesindeki kırılğan ateşkesin sıcak bir çatışmaya dönüşmesi riski bulunuyorken hızlı ve kararlı adımların atılması ile kalıcı bir ateşkes de sağlanabilir. İdlib sorununun fiili olarak çözümlenmesi Türkiye'nin Rusya karşısında hem sahada hem de masada elinin güçlenmesini sağlayacaktır. DEAŞ'ın topraksal hakimiyetinin sonlandırıldığı, İdlib'deki radikal grupların elimine edildiği ve Esed rejiminin askeri çözüm arayışlarına set çekildiği bir denklemde Suriye'nin geleceği daha fazla konuşulacak ve gündeme gelecektir. Böyle bir ortamda Türkiye Suriye muhalefetinin garantörü, Suriye'nin komşusu, 3,6 milyon Suriyeli mülteciyi barındıran²⁷ ve Suriye'de 5,4 milyon Suriyeliyi koruyan ülke²⁸ olarak Suriye'nin geleceğini belirleme noktasında en etkili aktör olabilir. Buna ilaveten İdlib'de Rusya'ya set çekilmesi YPG'nin Suriye'deki varlığını daha fazla ön plana çıkaracaktır. Yeni denklemde hem Rusya hem de ABD Türkiye'nin zorlamaları ile YPG noktasındaki politikalarını tekrar gözden geçirmek durumunda kalabilir.

27. The UN Refugee Agency, 14 Ağustos 2020, <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/113>, (Erişim tarihi: 2 Eylül 2020).

28. "Suriye'de Değişen Demografik Yapı", Suriye Gündemi, 19 Haziran 2020, <https://www.suriyegundemi.com/suriye-de-degisen-demografik-yapi>, (Erişim tarihi: 2 Eylül 2020).